

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2024-76-26C
Rīgā

12.08.2025.

Nr. 6-6/38

Par vienlīdzības principa pārkāpumu

Tiesībsarga birojs ir izskatījis pārbaudes lietu Nr. 2024-76-26C, kas ierosināta, pamatojoties uz personas (turpmāk – iesniedzēja) 2024. gada 30. jūlija elektronisko iesniegumu¹ (turpmāk – 2024. gada 30. jūlija iesniegums) par iespējamu vienlīdzības principa pārkāpumu, neizsniedzot Rīgas starptautiskajā autoostā (turpmāk – RAO) braukšanas biļeti bez maksas uz komercreisū personai ar invaliditāti.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta otro punktu, tiesībsargs sekmē vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu. Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 13. panta pirmo un piekto punktu, Tiesībsarga birojs lūdza VSIA “Autotransporta direkcija” (turpmāk – ATD), RAO, SIA “Liepājas Autobusu parks” (turpmāk – LAP), SIA “Lux Express Latvia” (turpmāk – Lux Express), kā arī citus pārvadātājus, kas veic reģionālās nozīmes pārvadājumus, un personu, kuras var saņemt braukšanas maksas atvieglojumus (turpmāk – BMA), pārstāvošās organizācijas sniegt informāciju savas kompetences ietvaros. Papildus Tiesībsarga birojs veica situācijas testu.

I Faktiskie un tiesiskie apstākļi

I.1. Lietas būtība

[1] 2024. gada 30. jūlija iesniegumā norādīts, ka divām personām ar invaliditāti, no kurām viena bija iesniedzēja, 2024. gada 20. jūnijā laika posmā no plkst. 13:00 līdz 17:00 RAO kasē neizsniedza

¹ Tiesībsarga birojā saņemts 2024. gada 30. jūlijā ar papildinājumu 6. augustā.

bezmaksas biļetes uz reisu maršrutā Nr. 7937 Rīga - Liepāja, jo komercreisos personas ar invaliditāti neuzņemot. RAO kasē iesniedzējai norādīts, ka viņai ir iespēja doties pie attiecīgā autobusa vadītāja un lūgt ļaut izmantot reisu, ja autobusā ir brīvas vietas. Savukārt pēc plkst. 17:00 biļetes bez maksas tika izsniegtas. Iesniegumā norādīts, ka šāda situācija minētajā maršrutā notiek regulāri.

1.2. RAO sniegtā informācija

[2] 2024. gada 19. augustā RAO sniedza atbildi uz tiesībsarga jautājumiem, skaidrojot, ka tā slēdz līgumus ar pasažieru pārvadāšanas uzņēmumiem, kuriem ATD ir izsniegusi maršruta atļauju (licenci) par iebraukšanu RAO teritorijā un biļešu tirdzniecību RAO kasēs. Līdz ar to autobusu biļešu tirdzniecība pasažieriem RAO kasēs notiek tad, ja konkrētais pārvadātājs ir noslēdzis līgumu ar RAO par pasažieru biļešu tirdzniecību uz konkrētā pārvadātāja reisiem. Valsts dotēto reģionālo pārvadājumu gadījumā biļetes pasažieriem tiek pārdotas 2021. gada 22. jūnija Ministru kabineta noteikumos Nr. 414 "Braukšanas maksas atvieglojumu noteikumi" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 414) paredzētajā kārtībā. Komercreisu pārvadājumu gadījumā pārvadātājs nosaka biļešu tirdzniecības kārtību RAO kasēs.

[3] RAO skaidroja, ka iesniegumā minēto maršrutu apkalpo LAP un Lux Express. Visticamāk iesniedzēja vēlējusies iegādāties biļeti braucienam, kas ir komercreisss, un konkrētā maršrutā pārvadātājs nav devis atļauju RAO kasēs komercreisiem pārdot biļetes ar BMA, nosakot īpašu kārtību pasažierim biļeti iegādāties pie autobusa vadītāja vai pārvadātāja.

[4] Papildus RAO sniedza informāciju, ka visās vietnēs, kur tiek izvietoti autobusu kustību saraksti, tostarp, arī RAO izvietotajos kustību sarakstos, komercreisi ir skaidri atzīmēti. Komercreisiem pie reisa numura vai papildus informācijas laukā ir norādīts burts "K", kas apzīmē komercreisu. Papildus tam, RAO uzgaidāmajā zālē ir izveidots atsevišķs informācijas logs, kur pasažieri var saņemt atbildes uz jautājumiem par biļetēm, atlaidēm un reisiem, kā arī aktuālo informāciju ir iespējams saņemt tīmekļa vietnē www.autoosta.lv vai, zvanot uz informatīvo tālruni 90000009.

1.3. ATD sniegtā informācija

[5] 2024. gada 2. septembrī ATD informēja, ka atbilstoši Invaliditātes likuma 12. panta pirmās daļas 7. punktam personām ar I vai II invaliditātes grupu, personām līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti un personai, kas pavada personu ar I invaliditātes grupu vai personu līdz 18 gadu vecumam ar

invaliditāti, ir nodrošinātas tiesības par valsts budžeta līdzekļiem bez maksas izmantot Latvijas Republikas teritorijā visu veidu sabiedrisko transportu, izņemot aviotransportu, taksometrus un pasažieru pārvadājumus pa iekšējiem ūdeņiem. Atbilstoši Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumam (turpmāk – STPL) komerciālais maršruts ir reģionālās nozīmes maršruts, kurš ir iekļauts maršrutu tīklā, bet kurā no valsts vai pašvaldības budžeta netiek kompensēti ar pakalpojumu sniegšanu saistītie izdevumi un zaudējumi. MK noteikumi Nr. 414 nosaka pasažieru kategorijas, kurām ir tiesības izmantot BMA, kā arī šo atvieglojumu izmantošanas kārtību un apmēru, kas ir attiecināmi arī komerciālajos reģionālās nozīmes maršrutos. Ievērojot minēto, ATD skaidroja, ka atbilstoši šobrīd spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, personām, kurām valsts noteiktajā kārtībā ir piešķirtas tiesības saņemt BMA, ir tiesības izmantot BMA visos maršruta tīkla maršrutos, tajā skaitā arī komerciālajos maršrutos, un pārvadātājam ir pienākums nodrošināt šo pasažieru pārvadāšanu par to nesaņemot atlīdzību.

[6] 2025. gada 25. jūnijā ATD papildus sniedza skaidrojumu,² ka pasažiera tiesības izmantot BMA visos maršruta tīkla maršrutos izriet no STPL 14. panta. Vienlaikus pārvadātājiem, kuri nodrošina komercreisus, netiek kompensēti zaudējumi, kas rodas, pārvadājot personas ar BMA. Ievērojot minēto, ATD sniedza informāciju, ka Saeimā ir iesniegts likumprojekts “Grozījumi Sabiedriskā transporta pakalpojuma likumā” (Nr. 948/Lp14), kas paredz noteikt pārvadātājam tiesības prasīt no valsts vai pašvaldības kompensāciju Ministru kabineta noteiktajā kārtībā, ja sabiedriskā transporta pakalpojumiem vai pakalpojumos izmantotajam inventāram vai aprīkojumam valsts vai pašvaldība papildus sabiedriskā transporta pakalpojumu pasūtījuma līguma vai maršruta atļaujas nosacījumiem nosaka prasības, kuru ieviešana rada papildu izdevumus.³ Tāpat STPL 12. pantu paredzēts papildināt ar ceturto daļu, kas paredz, ka sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējiem komerciālajos maršrutos ar autobusiem vai pa dzelzceļu būs tiesības prasīt valstij kompensēt izdevumus par pārvadātajiem pasažieriem, kuri izmantos Ministru kabineta noteikumos noteiktos BMA, nepārsniedzot dotētā reģionālā sabiedriskā transporta tarifa apmēru vai braukšanas maksu faktiskajā apmērā, ja tā būs zemāka par dotētā reģionālā sabiedriskā transporta tarifu. Braukšanas maksas daļu, kas pārsniegs dotētā reģionālā sabiedriskā transporta tarifu, segs BMA saņēmējs (līdzmaksājums). Vienlaikus, ievērojot, ka STPL grozījumu pieņemšana var būt ilgstoša, bet situācija, kad komerciālo reisus izpildē pārvadātājiem ir pienākums pārvadāt pasažierus, kuriem ir tiesības izmantot BMA, nesaņemot par to atlīdzību, ir jāatrisina pēc iespējas

² 2025. gada 25. jūnija MS Teams sanāksme starp Tiesībsarga biroju un ATD.

³ [Likumprojekts "Grozījumi Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā" \(Nr.948/Lp14\)](#)

savlaicīgāk, ATD informēja, ka Satiksmes ministrija (turpmāk – SM) ir sagatavojusi informatīvo ziņojumu (turpmāk – informatīvais ziņojums) un Ministru kabineta sēdes protokollēmuma projektu, kurā paredzēts uzdevums SM (ATD), izvērtējot komercpārvadātāju sniegtos datus par pasažieru, kuriem ir tiesības izmantot Ministru kabineta noteikumos noteiktos BMA, veiktajiem braucieniem periodā līdz STPL grozījumu pieņemšanai Saeimā, nodrošināt izdevumu segšanu visiem pārvadātājiem par personu ar BMA pārvadāšanu apmērā, kas nepārsniedz līdzvērtīga pakalpojuma izmaksas reģionālā maršrutu tīkla dotētajos maršrutos.⁴ Informatīvajā ziņojumā iekļauta arī atsauce uz Eiropas Savienības Tiesas 2022. gada 8. septembra spriedumu lietā C-614/20 *Lux Express Estonia*, kurā tā atzina, ka kompetentajām iestādēm ir pienākums piešķirt uzņēmumiem, kuri attiecīgās dalībvalsts teritorijā nodrošina sabiedriskā transporta pakalpojumu, izmantojot autoceļus un dzelzceļu, kompensāciju saistībā ar neto labvēlīgo vai nelabvēlīgo finanšu ietekmi uz izmaksām un ieņēmumiem, kas radušies, ievērojot vispārējos noteikumos paredzētu pienākumu bez maksas pārvadāt atsevišķas pasažieru kategorijas, tostarp atsevišķu kategoriju personas ar invaliditāti. Kompensācijai par sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistībām sabiedriskajā pasažieru transportā jābūt taisnīgai, aptverot faktisko finansiālo ietekmi uz transporta pakalpojumu sniedzējiem, vienlaikus izvairoties no pārmērīgas kompensācijas.⁵

[7] Pievēršoties jautājumam par biļešu pārdošanas vietām reģionālās nozīmes maršrutos Latvijā, proti, autoostu kasēs, interneta vietnēs, pie autobusa vadītāja u.tml., ATD skaidroja, ka nav pieļaujama personu šķirošanu, nosakot vienai personu grupai iespēju iegādāties biļetes, piemēram, autoostas kasē, bet citai personu grupai – tikai pie autobusa vadītāja.

1.4. Pārvadātāju sniegtā informācija

[8] Pārbaudes lietas ietvaros Tiesībsarga birojs veica pārvadātāju, kas Latvijā nodrošina reģionālās nozīmes pārvadājumus, aptauju, lai noskaidrotu pārvadātāju pieeju, nosakot BMA izmantošanas kārtību komercreisos. Kopā aptauja izsūtīta 17 pārvadātājiem, tostarp arī LAP un Lux Express. 12 pārvadātāji sniedza atbildes uz informācijas pieprasījumu, no kuriem 4 pārvadātāji veic arī reģionālās nozīmes komercreisus. Savukārt pārējie 8 pārvadātāji norādīja, ka neveic reģionālās nozīmes komercreisus vai neveic reģionālās nozīmes pārvadājumus.

⁴ [Informatīvais ziņojums "Par braukšanas maksas atvieglojumu kompensēšanu komerciālo reisu izpildē" \(24-TA-3184\)](#)
Informatīvais ziņojums šī atzinuma sagatavošanas brīdī vēl nav pieņemts.

⁵ [Eiropas Savienības Tiesas 2022. gada 8. septembra spriedumu lietā C-614/20 Lux Express Estonia](#)

[9] No aptaujātajiem pārvadātājiem, kuri nodrošina arī reģionālās nozīmes komerciālos pārvadājumus, LAP sniedza informāciju, ka personas, kurām ir noteikti BMA, var iegādāties biļetes ar BMA gan uz valsts dotētajiem reģionālo maršrutu reisiem, gan reisiem, kuri tiek īstenoti uz komerciāliem principiem. LAP informēja, ka pasažieru pārvadājumos, kuri tiek īstenoti uz komerciāliem principiem, LAP nodrošina iespēju iegādāties biļetes ar BMA visām MK noteikumos Nr. 414 uzskaitītajām personu kategorijām. Minētās biļetes personas var iegādāties pie autobusa vadītāja. Papildus LAP skaidroja, ka visos kustību sarakstos reisi, kuri tiek īstenoti uz komerciāliem principiem, tiek atzīmēti ar burtu "K" un ar autobusu kustības sarakstiem var iepazīties gan autoostās izliktajos sarakstos, gan uzziņu portāla "1188.lv",⁶ gan ATD tīmekļa vietnē,⁷ gan autobusa pieturās izvietotajos kustību sarakstos. Vienlaikus LAP norādīja, ka tā kopš 2024. gada 2. maija, kad uzsākta maršruta Nr. K7937 Rīga-Liepāja izpilde, izdevumus, kas saistīti ar BMA, ir segusi no saviem līdzekļiem, jo valsts tos nav kompensējusi.

[10] Lux Express skaidroja, ka personu kategorijas, kurām valsts ir noteikusi BMA, var biļetes iegādāties arī uz komercreisiem. Tomēr atbilstoši 2012. gada 28. augusta Ministru kabineta noteikumu Nr. 599 "Sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanas un izmantošanas kārtība" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 599) 23. un 24. punktam vienīgais obligātais biļešu pārdošanas kanāls reģionālās nozīmes maršrutos Latvijā esot pie autobusa vadītāja, un pārvadātājam ir tiesības noteikt savu cenu un biļešu izplatīšanas politiku. Līdz ar to Lux Express esot noteicis īpašu biļešu pārdošanas kārtību attiecībā uz personām, kuras var saņemt BMA. Proti, tās personu kategorijas, kurām pienākas BMA 100% apmērā, var saņemt bezmaksas biļeti tikai pie autobusa vadītāja vai RAO Lux Express kasē. Savukārt pārējās personu grupas, kurām ir tiesības saņemt BMA, papildus jau minētajiem kanāliem, var biļeti iegādāties jebkuras autoostas kasēs, interneta veikalos, biļešu tirdzniecības automātos un tūrisma aģentūrās.

[11] SIA "NORMA-A" sniedza informāciju, ka personām, kuras var saņemt BMA, tie tiek nodrošināti visos komercreisos, bet minētās personas var iegādāties biļetes tikai pie autobusa vadītāja. PSIA "Ventpils reiss" savā atbildes vēstulē skaidroja, ka nacionālie normatīvie akti nenosakot pārvadātājam pienākumu komercreisos nodrošināt BMA. 2021. gada 6. jūlija Ministru kabineta noteikumu Nr. 486 "Noteikumi par iekšzemes regulārajiem pasažieru komerciālajiem pārvadājumiem ar autobusu" (turpmāk - MK noteikumi Nr. 486) 12. punkts paredzot, ka pasažieriem ir jāizsniedz biļete saskaņā ar pārvadātāja apstiprinātajiem tarifiem un ka pārvadātājs

⁶ 1188.lv

⁷ [Autotransporta direkcija - Autobusu un vilcienu kustības saraksti](#)

ir tiesīgs noteikt lojalitātes programmas un atlaides. Papildus minētais pārvadātājs vērsa uzmanību uz zaudējumiem, kas rodas pārvadājot BMA saņēmējus komercreisos un netiek pārvadātājam kompensēti. Vienlaikus PSIA "Ventspils reiss" informēja, ka nodrošina visus valsts noteiktos BMA arī komerciālajos pārvadājumos. Pārvadātājs norādīja, ka līdz šim neviena persona, kurai ir tiesības saņemt BMA, nav neuzņemta komercreisā, jo nav bijuši gadījumi, kad komercreisā vairs nav palikušas brīvas sēdvietas.

I.5. Biedrību sniegtā informācija

[12] Tiesībsarga birojs pārbaudes lietas ietvaros aptaujāja arī biedrības, kuras pārstāv personu kategorijas, kurām valsts ir noteikusi BMA reģionālās nozīmes pārvadājumos. Kopā aptauja izsūtīta 17 biedrībām, 8 biedrības sniedza atbildes uz informācijas pieprasījumu, no kurām 4 biedrības norādīja uz pieredzētām situācijām, kad reģionālās nozīmes pārvadājumos personām ar BMA ir bijušas problēmas saņemt tām paredzētos atvieglojumus vai tos nav saņēmušas vispār. Savukārt pārējās 4 biedrības norādīja, ka to rīcībā nav minētās informācijas vai sniedza informāciju par situācijām reģionālās nozīmes pārvadājumos, kas netiek vērtētas pārbaudes lietas ietvaros.

[13] Rīgas Vājredzīgo un Neredzīgo biedrība "Redzi mani" informēja par gadījumiem, kad personai ar BMA maršrutā Rīga-Liepāja biļete autoostas kasē bija jāiegādājas par nelielu summu – 1 eiro apmērā vai arī biļeti nav bijis iespējams iegādāties vispār. Savukārt interneta vietnēs biļešu ar BMA iegāde nav iespējama, bet pie autobusa vadītāja nav garantijas, ka biļeti ar BMA personai ar invaliditāti tiešām izsniegs. Biedrība "Latvijas Bērnu labklājības tīkls" informēja, ka maršrutā Rīga-Liepāja atkarībā no reisa pastāv dažādas pieejas attiecībā uz personām ar BMA. Lētākais pārvadātājs nepiedāvā nekādas atlaides ne bērniem, ne daudzbērnu ģimenēm. Dārgākajam pārvadātājam (Lux Express) ir atlaides attiecībā uz vecuma grupām un daudzbērnu ģimenēm, bet ne bāreņiem. Ir bijis gadījums, kad 16 gadus vecs jauniešs (bārenis) varēja tikt autobusā, kas atiet no Liepājas tikai 23:00 un ie brauc Rīgā naktī pēc 2:00, kad Rīgas sabiedriskais transports vairs nekursē. Biedrība "Latvijas Politiski represēto apvienība" skaidroja, ka pārvadātāja PSIA "Ventspils reiss" komercreisos biļetes ar BMA ir iespējams iegādāties tikai tad, ja autobusā ir palikušas brīvas vietas. Savukārt pārvadātājs SIA "NORMA-A" neparedzot nekādus BMA. Latvijas Vājdzirdīgo atbalsta asociācija "Sadzirdi.lv" sniedza informāciju, ka arī maršrutos Rīga-Saldus un Rīga-Jēkabpils personām, kurām ir tiesības saņemt BMA, autobusa vadītājs ir licis uzgaidīt līdz autobusā iekāpj visi pasažieri un ir pieejamas brīvas vietas minētajām personām.

I.6. Personas 2025. gada 25. jūnija iesniegums

[14] Pārbaudes lietas izskatīšanas laikā Tiesībsarga birojs saņēma citas personas elektronisko iesniegumu (turpmāk – 2025. gada 25. jūnija iesniegums) par līdzīgu situāciju, kad personai un viņas bērnam ar invaliditāti netika nodrošināta iespēja bez maksas iekļūt reģionālās nozīmes komercreisā maršrutā Rīga - Liepāja, ko nodrošināja Lux Express.⁸ 2025. gada 25. jūnija iesniegumā skaidrots, ka viņa kopā ar nepilngadīgo dēlu, kuram ir invaliditāte, gatavojās izbraukšanai no Rīgas uz Liepāju ar reisu 2025. gada 25. jūnijā plkst. 9:00, kad vadītājs palūdza minēto personu un viņas dēlu izkāpt no autobusa, lai varētu ielaist pasažierus ar biļetēm, kurām nav piemēroti BMA. Pēc tam, kad autobusā bija iekāpuši citi pasažieri, persona ar dēlu atkārtoti mēģinājusi iekļūt autobusā, uzrādot dēla invaliditātes apliecību, bet autobusa vadītājs liedza iekļūšanu autobusā, norādot, ka autobuss ir pilns. Vienlaikus autobusā vēl joprojām esot bijušas redzamas brīvas sēdvietas.

[15] 2025. gada 15. jūlija vēstulē Lux Express sniedza skaidrojumu, ka personai ar bērnu palūgts izkāpt no autobusa, jo prioritāte esot pasažieriem, kuri ir iegādājušies biļeti bez BMA. Konkrētajā reisā tika izpārdotas visas 54 pasažieru biļetes (51 biļete no RAO un 3 biļetes no nākamajām pieturvietām Telts ielā un Zolitūdes ielā). Ievērojot minēto, reisā nebija iespējams uzņemt personu ar bērnu, jo visas sēdvietas bija aizņemtas. Savukārt tobrīd tukšās sēdvietas bija rezervētas pasažieriem, kuri iekāps nākamajās pieturās (Telts un Zolitūdes ielā). Lux Express norādīja, ka personas ar BMA, tāpat kā pasažieri bez iepriekš iegādātas biļetes, var saņemt biļeti ar BMA tikai tad, ja reisā ir pieejamas brīvas vietas.

I.7. Situācijas tests

[16] Lai pārliecinātos par pārbaudes lietas ietvaros iegūto informāciju, 2025. gada 28. jūlijā un 29. jūlijā Tiesībsarga birojs kopā ar personu [A] ar invaliditāti un personu [B] ar invaliditāti veica situācijas testu RAO. Abām personām bija tiesības saņemt BMA reģionālās nozīmes maršrutos 100% apmērā. Situācijas testa ietvaros personām ar invaliditāti bija jāmēģina saņemt biļeti ar BMA RAO kasē maršrutā Rīga – Liepāja, ko nodrošina LAP, un Lux Express kasē maršrutā Rīga – Liepāja, ko nodrošina Lux Express. Pēc tam personām ar invaliditāti bija jāmēģina saņemt biļeti ar BMA pie attiecīgo maršrutu autobusu vadītājiem. Situācijas tests tika uzskatīts par pabeigtu, ja biļetes ar BMA izsniegšana tika atteikta vai bija apņemšanās izsniegt biļeti ar BMA. Situācijas tests tika pabeigts pirms biļetes ar BMA iegādes/izdrukas.

⁸ Tiesībsarga birojā saņemts 2025. gada 25. jūnijā.

[16.1] 2025. gada 28. jūlijā persona [A] ar invaliditāti devās uz Lux Express kasi RAO, lai iegādātos braukšanas biļeti maršrutā Rīga – Liepāja uz komercreisu plkst. 15:00. Kasē personai [A] skaidrots, ka biļeti ir iespējams izsniegt, jo konkrētajā reisā vēl esot pieejamas brīvas vietas. Vienlaikus lūgts veikt papildus 1 eiro samaksu, lai sēdvietā autobusā būtu garantēta. Lai pārbaudītu, vai biļeti ar BMA ir iespējams saņemt arī pie autobusa vadītāja, persona [A] lūdza konkrētā reisa autobusa vadītāju izsniegt biļeti. Autobusa vadītājs informēja personu [A], ka ir jāuzgaida, kad autobusā sakāps visi tie pasažieri, kuri biļeti jau ir iegādājušies, kā arī tie pasažieri, kuri biļeti vēl plāno iegādāties pie autobusa vadītāja. Tikai pēc tam personai [A] būs iespēja saņemt braukšanas biļeti ar BMA 100% apmērā, ja autobusā vēl būs pieejamas brīvas vietas. Persona [A], saņemot informāciju no kases un autobusa vadītāja, pabeidza situācijas testu. Savukārt, lai pārbaudītu pārvadātāja LAP īstenoto pieeju, persona [A] devās uz RAO kasi, lai saņemtu braukšanas biļeti ar BMA uz LAP komercreisu plkst. 15:40. RAO kasē personu [A] informēja, ka biļeti ar BMA uz konkrēto reisu ir iespējams saņemt tikai pie autobusa vadītāja. Persona [A] devās pie autobusa vadītāja, lai noskaidrotu par iespēju saņemt braukšanas biļeti. Vadītājs bija gatavs personai [A] izsniegt biļeti vēl pirms visi pasažieri bija sakāpuši autobusā, jo bija noprotams, ka autobusā paliks brīvas vietas. Persona [A], saņemot minēto informāciju, pabeidza situācijas testu.

[16.2] 2025. gada 29. jūlijā tika veikta situācijas testa otrā daļa, piedaloties personai [B] ar invaliditāti kopā ar suni pavadoni. Persona [B] sākotnēji devās uz RAO kasi, lai lūgtu izsniegt braukšanas biļeti ar BMA uz komercreisu plkst. 11:00 maršrutā Rīga-Liepāja, ko nodrošināja LAP. RAO kasē personu [B] informēja, ka biļeti ar BMA uz konkrēto reisu ir iespējams saņemt tikai pie autobusa vadītāja. Persona [B] kopā ar suni pavadoni devās uz autobusu, lai noskaidrotu par iespēju saņemt bezmaksas braukšana biļeti uz minēto komercreisu. Persona [B] autobusā iekāpa pēc tam, kad visi citi pasažieri bija sakāpuši un autobusā vēl bija pieejamas brīvas vietas. Autobusa vadītājs bija gatavs personai [B] izsniegt biļeti ar BMA. Vienlaikus tāda paša veida biļeti vadītājs vēlējās izsniegt arī sunim pavadonim. Persona [B], saņemot minēto informāciju, pabeidza situācijas testu. Savukārt, lai pārbaudītu pārvadātāja Lux Express īstenoto pieeju, persona [B] devās uz Lux Express kasi, lai iegādātos biļeti uz komercreisu plkst. 11:30 maršrutā Rīga-Liepāja. Kasē darbiniece informēja personu [B], ka var izsniegt bezmaksas biļeti, bet tāda paša veida biļeti vēlējās izsniegt arī par suni pavadoni. Persona [B], saņemot minēto informāciju, pabeidza situācijas testu.

II Normatīvais regulējums

[17] Satversmes 91.panta pirmais teikums noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.⁹

[18] Atbilstoši Invaliditātes likuma 12. panta pirmās daļas 7. punktam personām ar I vai II invaliditātes grupu, personām līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti un personai, kas pavada personu ar I invaliditātes grupu vai personu līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti, ir nodrošinātas tiesības par valsts budžeta līdzekļiem bez maksas izmantot Latvijas Republikas teritorijā visu veidu sabiedrisko transportu, izņemot aviotransportu, taksometrus un pasažieru pārvadājumus pa iekšējiem ūdeņiem.

[19] STPL mērķis ir nodrošināt iedzīvotājiem pieejamus sabiedriskā transporta pakalpojumus.¹⁰ Atbilstoši STPL komerceiss ir reģionālās nozīmes maršruts, kurā no valsts vai pašvaldības budžeta netiek kompensēti ar pakalpojumu sniegšanu saistīties izdevumi un zaudējumi.¹¹ STPL paredz, ka pasažieris ir tiesīgs izmantot noteiktos BMA maršrutu tīkla maršrutos.¹²

[20] MK noteikumu Nr. 486 12. punkts paredz, ka pasažieriem ir jāizsniedz biļete saskaņā ar pārvadātāja apstiprinātajiem tarifiem, un ka pārvadātājs ir tiesīgs noteikt lojalitātes programmas un atlaides.

[21] MK noteikumu Nr. 599 23. punkts noteic, ka biļetes pasažierim pārdod pārvadātāja vai pasūtītāja noteiktās biļešu tirdzniecības vietās – piemēram, biļešu kasēs, elektroniski, biļešu tirdzniecības automātā, pa tālruni, ja attiecīgais pakalpojuma sniedzējs to nodrošina, sabiedriskajā transportlīdzeklī vai citās tirdzniecības vietās. 24. punkts noteic, ka biļetes reģionālas nozīmes maršrutos sabiedriskajā transportlīdzeklī var iegādāties pie sabiedriskā transportlīdzekļa apkalpes. MK noteikumi Nr. 599 paredz arī kārtību, kādā reģionālā starppilsētu vai reģionālā vietējās nozīmes maršruta galapunktā sabiedriskā transportlīdzekļa apkalpe aicina pasažierus iekāpt sabiedriskajā transportlīdzeklī.¹³ Proti, prioritāte ir personas ar invaliditāti, kuras ir rezervējušas vietas sabiedriskajā transportlīdzeklī un iegādājušās biļeti. Pēc tam uzaicināmi ir pasažieri, kuri iegādājušies biļeti vai abonementa biļeti biļešu tirdzniecības vietā, elektroniski vai pa

⁹ Latvijas Republikas Satversme. Pieņemta 15.02.1922., stājas spēkā 07.11.1922., 91. pants.

¹⁰ SPTL 2. pants.

¹¹ SPTL 1. panta 2.¹ punkts.

¹² SPTL 14. panta pirmā daļa.

¹³ MK noteikumu Nr. 599 91. punkts.

tālrūni. Vienlaikus priekšroka dodama pasažieriem, kuriem ir tiesības uz BMA, kā arī pasažieriem ar maziem bērniem un gados veciem cilvēkiem. Tāpat arī attiecībā uz pasažieriem bez iepriekš iegādātām biļetēm priekšroka dodama pasažieriem, kuriem ir tiesības uz BMA, kā arī pasažieriem ar maziem bērniem un gados veciem cilvēkiem. Savukārt pieturās, kur biļešu kases nedarbojas vai to nav, sabiedriskā transportlīdzekļa apkalpe vispirms aicina iekāpt pasažierus, kuri iegādājušies biļeti MK noteikumu Nr. 599 28.2. apakšpunktā minētajā kārtībā. Pārējie pasažieri iekāpj sabiedriskajā transportlīdzeklī rindas kārtībā.

[22] Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 414 tiesīgi izmantot BMA ir ārpus pilsētas teritorijas dzīvojošie vispārējās pamatizglītības iestādes (1.–9. klase) un vidējās izglītības iestādes (klātienē 10.–12. klase) izglītojamie;¹⁴ personas no daudz bērnu ģimenēm un ģimenēm, kuru aprūpē ir bērns ar invaliditāti vai pilngadīga persona, kas nav sasniegusi 24 gadu vecumu, ja tai noteikta I vai II invaliditātes grupa, kuras izmanto valstī īstenotās Latvijas Goda ģimenes apliecības programmas ietvaros piešķirto apliecību; pirmsskolas vecuma bērni; personas ar I vai II invaliditātes grupu un personas līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti un personas, kas pavada personu ar I invaliditātes grupu vai personu līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti; bērni bāreņi un bez vecāku gādības palikuši bērni, kuri atrodas audžuģimenēs, aizbildnībā, bērnu aprūpes institūcijās vai mājās vispārējās un profesionālajās izglītības iestādēs, kā arī augstskolās un koledžās līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai; un politiski represētās personas un nacionālās pretošanās kustības dalībnieki. Pēdējās četras no minētajām personu grupām ir tiesīgas saņemt BMA 100% apmērā.¹⁵

III Tiesībsarga biroja vērtējums un secinājumi

[23] Pārbaudes lietas ietvaros vērtēts, vai pārvadātāji, kas nodrošina reģionālās nozīmes pārvadājumus maršrutā Rīga-Liepāja-Rīga ir ievērojuši vienlīdzības principu un personu ar invaliditāti tiesības. Vienlaikus, ievērojot, ka pārbaudes lietas ietvaros iegūta informācija no biedrībām par citām personu grupām, kurām ir tiesības saņemt BMA gan daļēji, gan 100% apmērā un kurām ir bijuši apgrūtinājumi saņemt braukšanas biļeti ar BMA, pārbaudes lietas ietvaros veiktais vērtējums un izdarītie secinājumi attiecināmi uz visām personu grupām, kurām ir tiesības saņemt BMA. Tāpat pārbaudes lietas ietvaros iegūta informācija arī par citiem pārvadātājiem (papildus LAP un Lux Express), tādēļ Tiesībsarga biroja veiktais vērtējums un izdarītie secinājumi

¹⁴ Tiesības saņemt kompensāciju par braukšanas izdevumiem.

¹⁵ MK noteikumu Nr. 414 5.4. punkts.

attiecināmi uz visiem pārvadātājiem, kuri Latvijā nodrošina reģionālās nozīmes komerciālos pārvadājumus.

[24] Ievērojot, ka situācija nav tiešā veidā saistīta tikai ar personas invaliditāti, bet gan piederību personu grupai, kurai ir tiesības saņemt BMA, tā ir vērtējama Satversmes 91.panta pirmā teikuma (vienlīdzības princips) kontekstā. Vienlīdzības princips paredz, ka pret personām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, attieksmei ir jābūt vienādai. Atšķirīga attieksme pieļaujama tikai tad, ja tai ir saprātīgs un objektīvs pamats. Savukārt attiecībā uz personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi.¹⁶ Lai izvērtētu, vai ir pieļauts vienlīdzības principa pārkāpums, nepieciešams noskaidrot:

- 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;
- 2) vai pārvadātāju īstenotā prakse paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;
- 3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir legītīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips.¹⁷

[25] Vienlīdzības princips vispirms prasa salīdzināt situāciju, kuru pārbauda, ar kādu citu jau pastāvošu situāciju. Salīdzināšanai ir jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viens vai vairāki kopēji elementi ar pārbaudāmo situāciju.¹⁸ Pārbaudes lietas ietvaros salīdzināmas tās personas, kuras vēlas izmantot reģionālās nozīmes komercceisu, iegādājoties biļeti par pilnu maksu, ar tām personām, kuras arī vēlas izmantot reģionālās nozīmes komercceisu, bet viņām ir tiesības saņemt biļeti ar BMA 100% apmērā.¹⁹ Tātad kopējais elements abās situācijās ir personas apņemšanās izmantot reģionālās nozīmes komercceisu. **Līdz ar to abas minētās personu grupas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.**

[26] 2024. gada 30. jūlija iesniegumā norādīts, ka iesniedzējai nebija iespēja saņemt biļeti ar BMA RAO kasē, bet bija jādodas pie autobusa vadītāja, lai lūgtu iespēju izmantot konkrēto reisu, ja tajā vēl ir pieejamas brīvas sēdvietas. Uz pieeju, kad personām, kurām ir tiesības saņemt BMA, ir noteiktas atšķirīgas biļešu tirdzniecības vietas norādīja arī pārvadātāji LAP, Lux Express un SIA "NORMA-A". Proti, atkarībā no pārvadātāja īstenotās pieejas, personām, kurām ir tiesības uz

¹⁶ Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra spriedums lietā Nr. 2006-13-0103, 6.p.

¹⁷ Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra spriedums lietā Nr. 2009-46-01.

¹⁸ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011., 94.lpp.

¹⁹ Šīs lietas ietvaros netika analizētas personu grupas, kurām ir tiesības saņemt BMA mazāk nekā 100% apmērā vai attiecībā, uz kurām braukšanas izdevumi tiek kompensēti, jo sūdzību iesniedzēji bija personas, kurām ir tiesības saņemt BMA 100% apmērā.

BMA, biļeti ir iespējams saņemt tikai pie konkrētā reisa autobusa vadītāja. Turklāt no pārbaudes lietā iegūtās informācijas, tostarp situācijas testiem, ir izsecināms, ka personām nereti ir iespēja saņemt biļeti ar BMA tikai tad, ja konkrētajā reisā ir palikušas brīvas sēdvietas pēc tam, kad tajā ir sakāpušas visas tās personas, kuras ir iegādājušās braukšanas biļeti par pilnu cenu vai to vēl iegādāsies pie vadītāja. Līdz ar to personas ar BMA nevar paļauties, ka būs iespējams izmantot autobusu laikā, kad persona ir to plānojusi. Savukārt personām, kuras iegādājas braukšanas biļeti par pilnu cenu, ir iespēja to izdarīt dažādās biļešu tirdzniecības vietās un ir garantēta vieta autobusā. **Līdz ar to pārvadātāju īstenotā pieeja paredz atšķirīgu attieksmi pret salīdzināmajām personu grupām.**

[27] Vērtējot, vai atšķirīgā attieksme ir pamatota, proti, vai tai ir saprātīgs iemesls, leģitīms mērķis un tā ir samērīga, norādāms sekojošais. Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 414 un ATD sniegtajai informācijai, pārvadātājiem ir jānodrošina iespēju saņemt BMA gan valsts dotētajos reģionālās nozīmes reisos, gan reģionālās nozīmes komercreisos. Vienlaikus atbilstoši MK noteikumu Nr. 486 12. punktam komerciālajos maršrutos biļeti pasažierim pārdod saskaņā ar pārvadātāja apstiprinātiem tarifiem, un pārvadātājs ir tiesīgs noteikt lojalitātes programmas, atlaides un citus speciālos piedāvājumus. Tāpat pārvadātājam ir tiesības noteikt biļešu tirdzniecības vietas. Tātad pārvadātājam papildus valsts noteiktajiem BMA ir tiesības noteikt arī citas braukšanas maksas atlaides un izvēlēties biļešu tirdzniecības vietas, kurās personām būs iespēja biļetes iegādāties. Tomēr pārvadātāji nav snieguši skaidrojumu par to, kādēļ attiecībā uz personām, kurām pienākas BMA, konkrētajā gaidījumā personām ar invaliditāti, tiek īstenota atšķirīga attieksme, nosakot, ka šīs personas var saņemt biļeti tikai pie autobusa vadītāja vai pārvadātāja Lux Express gadījumā persona var biļeti ar BMA iegādāties arī RAO Lux Express kasē, tostarp piemaksājot 1 eiro, lai nodrošinātu sev sēdvietas rezervāciju. Minētā maksa par sēdvietas rezervāciju nav norādīta arī Lux Express tīmekļa vietnē. Arī ATD ir norādījusi, ka nav pieļaujama personu šķirošana, nosakot, ka atsevišķām personu grupām ir iespēja iegādāties biļeti tikai pie autobusa vadītāja. Tāpat nav sniegts pamatojums, kādēļ minētajām personām tiek likts uzgaidīt ārpus autobusa, lai vadītājs pārlicinātos, ka pēc citu personu sakāpšanas autobusā, tostarp personām, kuras vēl tikai plāno iegādāties braukšanas biļeti, autobusā ir palikušas brīvas sēdvietas personām ar BMA. Jānorāda, ka šāda prakse ir pretēja arī MK noteikumos Nr. 599 noteiktajam par prioritārajām personu grupām, kuras transportlīdzekļa apkalpe aicina iekāpt sabiedriskajā transportlīdzeklī. Proti, priekšroka dodama pasažieriem, kuriem ir tiesības uz BMA, kā arī pasažieriem ar maziem bērniem un gados veciem cilvēkiem. Tiesībsarga biroja ieskatā viens no apstākļiem, kas veicina minēto atšķirīgo

attieksmi, ir pārvadātājiem radušos papildus izmaksu nekompensēšana, izpildot normatīvo aktu prasības un pārvadājot personas ar BMA, uz ko vērsta uzmanība arī lietā C-614/20 Lux Express Estonia.

[28] No pārbaudes lietā iegūtās informācijas ir iespējams secināt, ka šobrīd starp pārvadātājiem nepastāv vienveidīga izpratne par normatīvajos aktos noteiktajām prasībām attiecībā uz BMA piemērošanu un biļešu tirdzniecības kārtību. Katrs no pārvadātājiem īsteno atšķirīgu pieeju attiecībā uz personām ar BMA, kura, kā novērots situācijas testu laikā, mainās no situācijas apstākļiem.

[29] Tiesībsarga birojs norāda, ka pārvadātāju īstenoātā attieksme pret personām, kurām ir tiesības uz BMA, nosakot atšķirīgas biļešu saņemšanas vietas, ļaujot iekāpt transportlīdzeklī tikai tad, ja ir palikušas brīvas sēdvietas vai pat neuzņemot personas transportlīdzeklī, liedz īsteno personu ar invaliditāti tiesības transporta piekļūstamības kontekstā un ir pretrunā cilvēka cieņas principam. **Šādai atšķirīgai attieksmei nav konstatējams saprātīgs iemesls un legitīmais mērķis un tādēļ ir pieļauts vienlīdzības principa pārkāpums.**

IV Rekomendācijas

[30] Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 25. panta pirmo un trešo daļu, pabeidzu pārbaudes lietu Nr. 2024-76-26C un rekomendēju:

1. Pārvadātājiem, kuri veic komercceļus reģionālās nozīmes pārvadājumos, nodrošināt, ka personas, kurām ir tiesības uz BMA, var tos saņemt atbilstoši MK noteikumos Nr.414 noteiktajā apmērā, bez papildus piemaksām.
2. Pārvadātājiem pārtraukt atšķirīgu attieksmi, paredzot, ka personas var saņemt biļeti ar BMA tikai pie autobusa vadītāja un tikai tad, ja autobusā ir pieejamas brīvas sēdvietas, liekot uzgaidīt līdz autobusā sakāps personas, kuras ir iegādājušās braukšanas biļeti bez BMA vai to plāno vēl iegādāties pie autobusa vadītāja.
3. ATD sniegt normatīvo aktu skaidrojumu pārvadātājiem attiecībā uz BMA piemērošanu un braukšanas biļešu tirdzniecības kārtību, ievērojot pārbaudes lietā apkopoto informāciju par pārvadātāju praksi.

Lūdzu pārvadātājus sniegt informāciju par otrās rekomendācijas izpildi un ATD par trešās rekomendācijas izpildi līdz **2026.gada 1.martam**.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25. panta ceturto daļu, atzinumam ir rekomendējošs raksturs. Līdz ar to atzinums nav pārskatāms vai pārsūdzams.

Ar cieņu

tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne